

AKERLOF GEORGE A., STIGLITZ JOSEPH E., SPENCE MICHAEL A.

Abstrakt:

V roce 2001 získali prestižní a světově významnou "Cenu Švédské národní banky za rozvoj ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela" (označovanou běžně pouze jako Nobelova cena za ekonomii) tři významní američtí ekonomové: George Arthur Akerlof, Michael Andrew Spence a Joseph Eugene Stiglitz. Cena jim byla udělena za „analýzu trhů při asymetrické informaci“. Uvedení vědci v 70. letech založili a od té doby rozvíjeli obecnou teorii o tom, jak větší množství konkurentů ovlivňuje finanční trhy. Jejich teorie se stala „jádrom moderní ekonomické informatiky“, uvádí se v hodnocení výboru. Vše začalo Akerlofovým článkem o trhu s ojetými auty. G. A. Akerlof ve své práci Market for Lemons poprvé uvedl, jak negativně mohou asymetrické informace ovlivnit tržní mechanismus. J. E. Stiglitz je považován za zakladatele moderní ekonomie rozvoje a ekonomie informací. M. A. Spence se v souvislosti s asymetrickými informacemi zabýval převážně trhem práce a je autorem tzv. Teorie signalizačního chování.

Klíčová slova:

Asymetrické informace, morální hazard, nepříznivý výběr, problém zastupování, Teorie signalizačního chování

Key words:

Asymmetric information, moral hazard, adverse selection, principal-agent problem, Signalling behaviour theory

Names:

Akerlof G. A., Clark J. B., Galbraith J. K., Grossman S., Hayek F. A., Keynes J. M., Knight F. H., Majluf N. S., Myers S.C., Samuelson P. A., Solow B., Spence M. A., Stiglitz J. E., Weiss A., Wells D. A.

GEORGE A. AKERLOF

Chronicle / Kurt Rogers

Biografie

George A. Akerlof se narodil 17. června 1940 ve městě New Haven, ve státě Connecticut. George A. Akerlof je profesorem na University of California v Berkeley. Studoval na Yale University, kterou ukončil v roce 1962, v roce 1966 mu byl udělen titul Ph.D. na Massachusetts Institute of Technology. V letech 1966 - 1970 pracoval jako Assistant Professor na University of California v Berkeley. V roce 1967 odešel na rok do Indian Statistical Institute v New Delphi. V období 1973 - 1974 pracoval jako Senior Economist v Council of Economic Advisors (Rada ekonomických poradců). Působil v úřadu Federálních rezerv ve Washingtonu, D.C. (1978 - 1980). Jako profesor vyučoval na London School of Economics (1978 - 1980). Od roku 1980 je profesorem na University of California v Berkeley. Brookings Institution ho v roce 1994 jmenovala svým Senior Fellow. Akerlof byl viceprezidentem Americké ekonomické asociace, je členem Ekonometrické společnosti (Econometric Society) a Americké akademie umění a věd. Byl ředitelem Národního úřadu pro ekonomický výzkum, v roce 2000 mu byl udělen čestný doktorát University of Zurich. V roce 2001 mu byla udělena společně s Michaelem Spencem ze Stanford University a Josephem Stiglitzem z Columbia University Královskou švédskou Akademií věd Nobelova cena za ekonomii za jejich "analýzu trhů s asymetrickými informacemi".

Dílo

Na Massachusetts Institute of Technology se věnoval teorii růstu. Akerlof se jako ekonom zabýval Keynesiánskou makroekonomií, snažil se postavit Keynesiánskou ekonomii na mikroekonomických předpokladech. Vytvořil model odstupňovaných mezd a utváření cen. Hledal důvody, proč existuje nezaměstnanost, proč existuje nedobrovolná nezaměstnanost, vytvořil teorii nezaměstnanosti založené na produktivní mzdě. Také se zajímal, zda by s použitím dokonalých informací mohla mít monetární politika reálné ekonomické dopady. V prvním roce, který strávil na Berkeley, napsal práci Market for "Lemons" (1970), což je práce, za kterou v roce 2001 dostal Nobelovu cenu. Akerlof zde poprvé ilustroval, jak závažné důsledky může mít přítomnost asymetrické informace pro výsledky tržní směny a obecně pro fungování tržního mechanismu. Model asymetrické informace ilustroval na příkladu trhu

ojetých automobilů, kterým se ve Spojených státech říká "lemons". Akerlof dílem, které se do češtiny překládá jako Trh kyselých jablek, prokázal, že na trzích, na nichž mají prodávající dokonalejší informace o kvalitě výrobku než kupující, může docházet k *negativnímu výběru* spojenému se zhoršující se kvalitou nabízených produktů. Ukázal rovněž, že asymetrické informace půjčujících a vypůjčovatelů mohou být důvodem růstu úrokových sazeb u úvěrů na lokálních trzích rozvojových zemí. Důsledky asymetrických informací zkoumal i na trzích zdravotního pojištění a na trhu práce v případě diskriminace menšin.

V jiné své práci George Akerlof analyzoval řadu dalších příkladů asymetrické informace, např. v oblasti kastovních systémů, pracovních podmínek v továrnách či při uzavírání smluv mezi majitelem půdy a nájemníky, kteří půdu obdělávají. Později se také věnoval problematice chudoby a politickým otázkám, jako např. ekonomickou strategií pro Východní Německo v době sjednocení nebo důvody narůstajícího počtu dětí narozených mimo manželství ve Spojených státech.

Hlavní práce

An Economic Theorist's Book of Tales, Cambridge Univ. Press, 1984; *Efficiency Wage Models of the Labor Market* (red. s J. L. Yellenovou), 1986; Relative Wages and the Rate of Inflation, *Quarterly Journal of Economics* (83/3), August 1969; The Market for "Lemons": Quality, Uncertainty and the Market Mechanism, *Quarterly Journal of Economics* (84/3), August 1970; Labor Contracts as Partial Gift Exchange, *Quarterly Journal of Economics* (97/4), November 1982; A Near Rational Model of the Business Cycle with Wage and Price Inertia (s J. Yellenovou), *Quarterly Journal of Economics*, vol. C-Supplement 1985.

(http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Akerlof/akerlof_biografie.asp)

JOSEPH E. STIGLITZ

Biografie

Joseph E. Stiglitz se narodil 9. února 1943 ve městě Gary, ve státě Indiana. V současné době je profesorem ekonomie a financí na Columbia University. Studoval na Amherst College (1960-1963) a v roce 1974 mu zde byl udělen čestný doktorát. Z Amherst College odešel na Massachusetts Institute of Technology. Po dvou letech studií na Institutu získal Fulbrightovo stipendium na studium v Cambridge (1965 - 1966). Po návratu z Cambridge pracoval po dobu jednoho roku jako assistant professor na Massachusetts Institute of Technology. V roce 1967 mu byl na Massachusetts Institute of Technology udělen titul Ph.D. Po ukončení studií na Massachusetts Institute of Technology pracoval řadu let jako editor P. A. Samuelsona. Později byl výzkumným asistentem Boba Solowa. Od roku 1993 do roku 1997 byl předsedou Rady ekonomických poradců amerického prezidenta Billa Clintona. V letech 1997 - 1999 zastával funkci hlavního ekonoma a viceprezidenta Světové banky. Stiglitz se ve 29 letech stal členem Econometric Society, je členem National Academy of Science (Národní akademie vědy). Je také držitelem prestižní ceny - John Bates Clark Medal, která je udělována každé dva roky Americkým ekonomům mladším 40ti let za jejich významný přínos pro ekonomii. V roce 2001 mu byla udělena společně s Georgem Akerlofem z University of California v Berkeley a Michalem Spencem ze Stanford University Královskou švédskou Akademií věd Nobelova cena za ekonomii za jejich "analýzu trhů s asymetrickými informacemi".

Dílo

V době, kdy Stiglitz pobýval v Cambridge, se začal zabývat vztahy mezi rozdělováním důchodu a makroekonomickým chováním v krátkém období. Nesouhlasil s předpoklady fixních mezd a cen, na nichž byla založena většina makroekonomických modelů. Podle Stiglitze nebyly problémem přetrvávající nezaměstnanosti absolutně fixní mzdy a ceny, ale dynamika jejich přizpůsobení. Po návratu z Cambridge se zabýval stabilitou tržního hospodářství.

Stiglitz se pokusil porovnat ekonomické modely s reálným fungováním ekonomiky. Stále více však bylo jasné, že zde existují výrazné rozdíly mezi chováním popsaným modely a realitou. Stiglitz se zabýval problematikou nejistoty v ekonomii a svoji pozornost zaměřil na problematiku nedokonalých informací. Jednou z nejznámějších analýz je Stiglitzova analýza asymetrické informace na trhu úvěru. Stiglitz spolu s Akerlofem a Spencem analyzovali důsledky asymetrické informace na celé řadě trhů a snažili se dokázat, že ekonomické modely, které nezohledňují problém asymetrické informace, mohou přinést nepřesné závěry. Modely pak mohou vést k formulaci nepřesných doporučení ohledně žádoucí regulace ze strany veřejného sektoru. Existence nedokonalých informací má za následek, že trh není schopen alokovat zdroje efektivně. Výzkum asymetrických informací a selhání tržního mechanismu vedl u Stiglitze k vysoké důvěře ve schopnosti vlády tuto tržní selhání napravovat. Stiglitz tak vytvořil nový obor ekonomie - ekonomii informací. Dále soustředil svoji pozornost na analýzu role informací a stimulů v politických procesech. Stiglitz se také věnoval ekonomice veřejného sektoru. Byl přesvědčen, že vláda ve veřejném sektoru hraje důležitou roli. Kládl si otázku, jak by mohla vláda tuto roli vykonávat efektivněji. Jedna z hlavních otázek, na kterou hledal řešení, byla, jakým způsobem přerozdělovat důchod, aby byly zároveň minimalizovány ztráty efektivnosti. Další část jeho výzkumů zahrnuje analýzu přiměřené role státu v ekonomice. Stiglitz se také pokusil vysvětlit, proč trh práce není v rovnováze, resp. proč zde existuje trvalá nezaměstnanost. Teorie efektivnostní mzdy vysvětluje, proč mohou firmy platit mzdu vyšší, než je rovnovážná mzda na trhu.

Stiglitz se věnoval analýze důsledků asymetrických informací v různých tržních situacích počínaje problematikou nezaměstnanosti a daňovým systémem konče. Výsledkem jeho analýzy trhu úvěrů s asymetrickými informacemi, kterou uskutečnil společně s A. Weissem, je závěr, že v této situaci je lepší přidělovat úvěry, než zvyšovat úrokové míry. Z analýzy finančních trhů, uskutečněné společně s S. Grossmannem, vyplynul tzv. *Grossmanův-Stiglitzův paradox*, podle něhož by žádný ekonomický subjekt neměl motivaci vyhledávat další informace, na nichž jsou založeny kursy, pokud by skutečné ceny cenných papírů odrážely všechny relevantní informace.

Je považován za zakladatele moderní ekonomie rozvoje, v níž se pojmy *asymetrické informace* a *ekonomické pobídky* používají jako nástroj vysvětlení institucionálních a tržních podmínek rozvojových zemí. Významně se též podílel na rozpracování mikroekonomických základů nové keynesiánské ekonomie.

V průběhu 90. let se věnoval problematice transformace bývalých ekonomik a společností sovětského typu do podoby demokratických společností s tržní ekonomikou a stal se uznávaným kritikem neoliberální transformační strategie doporučené Světovou bankou známé jako tzv. Washingtonský konsensus.

Hlavní práce

Lectures in Public Economics (s A. B. Atkinsonem), McGraw-Hill 1980; *The Theory of Commodity Price Stabilization* (s D. M. G. Newberym), Oxford Univ. Press 1981; *Economics of Public Sector*, W. W. Norton 1986, 1988, 2000 česky *Ekonomie veřejného sektoru*, Grada Publishing 1997; *Economics*, W. W. Norton 1993; *Principles of Microeconomics*, W. W. Norton 1997, *Principles of Macroeconomics*, W. W. Norton 1997; *Wither Socialism?*, MIT Press 1994.

(http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Stiglitz/stiglitz_biografie.asp)

MICHAEL A. SPENCE

Život

Michael Andrew Spence se narodil 7. listopadu 1943 ve městě Montclair, ve státě New Jersey. V současné době působí jako Professor Emeritus of Management na Graduate School of Business na Stanford University. V letech 1962 - 1966 studoval na Princeton University a v letech 1966 - 1968 na Oxford University. Studium na Harvard University (1968 - 1972) ukončil jako Ph.D. Economics. Od roku 1973 do roku 1975 vyučoval na Stanford University jako Associate Professor of Economics. Na Harvard University působil v letech 1975 - 1990 jako Professor of Economics a Professor of Business Administration. Ve funkci děkana Fakulty umění a vědy na Harvard University pracoval od roku 1984 do roku 1990. Po roce 1990 byl děkanem Graduate School of Business na Stanford University, od roku 1999 zde působí jako Professor of Management. V roce 1972 mu byla udělena cena Davida. A. Wellse. V roce 1978 obdržel cenu - John Kenneth Galbraith Prize, kterou jsou vyznamenávání vynikající učitelé. Za významný přínos pro ekonomii získal v roce 1981 cenu - John Bates Clark medal. V roce 1983 se stal členem Americké akademie umění a věd, je také členem Americké ekonomické asociace, Ekonometrické společnosti (Econometric Society). V letech 1991 - 1997 byl předsedou National Research Council Board on Science, Technology and Economic Policy. V roce 2001 mu byla udělena společně s Georgem Akerlofem z University of California v Berkeley a Josephem Stiglitzem z Columbia University Královskou švédskou Akademií věd Nobelova cena za ekonomii za jejich "analýzu trhů s asymetrickými informacemi".

Dílo

Nejdůležitějším příspěvkem Michaela Spenceho k teorii asymetrických informací byla jeho doktorská práce. Ve své práci rozpracoval a zformalizoval teorii *signalizačního chování* vycházející z myšlenky, že lépe informované subjekty "signalizují" (vysílají *tržní signály*) své informace hůře informovaným, aby se vyhnuly obtížím spojeným s *negativním výběrem*. Signalizační chování slouží k přesvědčování jiných tržních subjektů o schopnostech lidí nebo hodnotě či kvalitě statků a služeb. Již ve své disertační práci v roce 1973 se zaměřil na výzkum vzdělání jako signálu, který ukazuje na potenciální vysokou produktivitu práce. Podle Spenceho však může být signalizační chování úspěšné pouze tehdy, když je spojeno s rozdílnými signalizačními náklady mezi uchazeči o zaměstnání, tj. určitá úroveň vzdělání dosaženého na určité škole musí být spojena s výrazně vyšší náročností zkoušek, aby se mohl zaměstnavatel jednoznačně rozhodnout. Analýze této problematiky se věnoval v aplikaci

na různé tržní situace. Jedná se o náklady na reklamu či velmi dlouhé záruční doby, agresivní snižování cen signalizující pevné postavení na trhu, dluhové financování signalizující vysokou ziskovost apod. Jeho výzkum signalizace na trhu práce jako mechanismu při překonávání problému asymetrických informací byl následován řadou dalších prací analyzujících různé příklady signalizace. Anrew Michael Spence je také autorem řady prací v oblasti trhů pojištění a patřil rovněž mezi průkopníky tzv. *nové teorie industriální organizace* inspirované teorií her, jež přispívá k pochopení strategického tržního chování.

Hlavní práce

Market Signaling. Informational Transfer in Hiring and Related Processes, Harvard Univ. Press 1974; *Industrial Organization in an Open Economy* (s R. E. Cavesem a M. E. Porterem), Harvard Univ. Press 1980; *Competitive Structure in Investment Banking* (s S. Hayesem a D. Marksem), Harvard Univ. Press 1983; *Investment, Strategy and Growth in a New Market*, *Bell Journal of Economics*, Spring 1979; *Notes on Advertising, Economics of Scale, and Entry Barriers*, *Quarterly Journal of Economics*, November 1980.

(http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Spence/spence_biografie.asp)

PODSTATA MYŠLENEK JEDNOTLIVÝCH LAUREÁTŮ

Akerlofův trh s kyselými jablky

V hlavním proudu ekonomické teorie se do konce 60. let téměř výlučně předpokládalo, že účastníci trhu mají všechny informace, které pro své rozhodování potřebují. A to symetricky: Nikdo jich nemá ani více, ani méně. Právě tento přístup prolomili v 70. letech někteří ekonomové. Asi nejznámějším textem z tohoto období je Akerlofův *The Market for Lemons* ("lemon" znamená kromě citronu i americký slangový výraz pro poruchové auto). Myšlenka je velice prostá: Prodávající ví mnohem více o vlastnostech auta než kupec. Pokud je auto poruchové a kupující není expert, pak to pozná teprve až po koupi. Existuje-li jeden trh, pak kupující zahrnou riziko nákupu špatného vozu do svých očekávání. Nabízená cena bude nižší, než by si představovali majitelé kvalitních bezporuchových aut, a ti proto odejdou z trhu. V konečném důsledku na trhu zbudou pouze auta poruchová. Podobných příkladů je mnoho. Akerlof uvádí třeba trh práce, kdy nesymetrické informace mohou vést k rasové segregaci, či trh s pojištěním, kde starší lidé velice obtížně shánějí zdravotní pojištění apod. Hlavní myšlenka je vždy stejná: Pokud víme, že existuje riziková skupina na druhé straně potenciálního obchodu, pak toto riziko zahrneme do svých očekávání a na trhu nakonec zbudou pouze "lemons". To by byl ale velice pesimistický závěr, který není potvrzen empirií. Trhy s ojetými automobily přece fungují, existuje komerční pojištění pro všechny věkové skupiny, lidé bez problémů kupují složitá zařízení jako televize či pračky, jejichž provozu nerozumějí - a přesto na těchto trzích dlouhodobě vítězí kvalitní výrobky. To Akerlof vysvětluje vznikem institucí, které řeší problém informační asymetrie – například záruka výrobce za bezporuchový provoz.

Signální chování dle Michaela Spence

Řešení problému informační asymetrie se zevrubně věnoval další laureát Michael Spence. Do ekonomické teorie zavedl pojem signálního chování: Takové chování, které je sice nákladné, ale upozorňuje potenciální kupce na kvalitu nabízených služeb či zboží. Klíčová myšlenka zní, že náklady na takové chování jsou pro poskytovatele kvalitních služeb nižší. Takže třeba kvalitního výrobce praček nestojí dvouletá záruka tolik jako jeho nekvalitního konkurenta. Spence se převážně zabýval trhem práce, na němž se asymetrie projevuje v tom, že zaměstnavatelé ví méně o pracovních schopnostech zaměstnanců při jejich přijímání

do práce než sami zaměstnanci. Kdyby neexistoval žádný způsob odlišení zaměstnanců, pak by nabízená nižší mzda odradila vysoce schopné pracovníky. Ti se proto snaží signalizovat svou kvalifikaci například dosaženým vzděláním. Získat diplom je pro vysoce schopné lidi jednodušší (méně nákladné) než pro lidi méně schopné. Proto vzdělání může fungovat jako signál, i kdyby ke kvalifikaci vůbec nepřispívalo! A pokud vzdělání ke kvalifikaci přispívá, pak se signální efekt ještě posiluje. Takové chování navíc očekávají i samotné firmy, protože si nechtějí nechat nejschopnější talenty uniknout.

Stiglitzova teorie lží na pojišťovacích trzích

Informační asymetrii na trhu lze překonat i jinak, jak ukázal Joseph Stiglitz. Ve známém článku *Equilibrium in Competitive Insurance Markets* (Rovnováha na konkurenčních pojišťovacích trzích) se spolu s M. Rothschildem pokusili vysvětlit, jak pojištění funguje v případě, že existují různě rizikové skupiny lidí. Problém pojišťovny spočívá v tom, jak získat od pojištěnců informaci o jejich rizikovosti. Dotazník je v takovém případě naprosto zbytečný - lidé do něj budou lhát (vědomě nebo nevědomě). Řešením jsou různé ceny a různé podmínky kontraktů. Bod rovnováhy na trhu proto není jeden, ale v závislosti na jednotlivých podmínkách je jich více. V případě pojištění aut nabídnou pojišťovny dva typy kontraktů: Buď plné pojištění s vysokým pojistným, nebo nižší pojistné se spoluúčastí pojistitele. Trik je v tom, že ceny a podmínky musí být stanoveny tak, aby pro rizikovější pojištěnce bylo výhodnější vybrat si první typ a pro méně rizikové druhý typ kontraktu. Díky správnému nastavení pojišťovny přimějí lidi odhalit skryté informace. Stiglitzova činnost na vědeckém poli je mnohem širší. V případě úvěrového trhu prokázal, že pro banky, které chtějí snížit ztráty ze špatných úvěrů, je výhodnější snížit množství poskytovaných úvěrů než stanovit vyšší sazby.

(www.libinst.cz/clanky.php?id=360-27k)

Vliv laureátů na ostatní

Stiglitzovy příspěvky (stejně jako příspěvky Akerlofa a Spenceho) do ekonomické teorie jsou dnes v základních učebnicích mikroekonomie. Většinou ani není zmíněno, kdo je autorem dnes už zažitých myšlenek o nepříznivém výběru, signálním chování nebo o morálním hazardu. Jejich práce vyvolala další vlnu výzkumů, z nichž jeden pozapomenutý je dnes zvláště aktuální. Myers a Majluf v roce 1984 ukázali, že i akcionáři se mohou stát obětí informační asymetrie. V nových sektorech ekonomiky se firmy jeví zpočátku velmi podobně pro každého, kdo není specialistou. Firmy, jejichž výnosnost a budoucí vyhlídka nemusí být nejlepší, budou na akciovém trhu přeceněny. Právě takové firmy budou mít největší snahu získat peníze vydáváním nových akcií. Ostatní firmy se světlejší budoucností se spíše obrátí na banku se žádostí o úvěr. Kapitálový trh tak bude postupně zaplněn špatnými firmami, což nemůže trvat dlouho.

ASYMETRICKÉ INFORMACE

Pojem asymetrické informace lze vysvětlit jako situaci, kde ekonomické subjekty na jedné straně trhu mají mnohem lepší informace než subjekty na druhé straně. Takový stav trhu není neobvyklý a setkáváme se s ním častěji než si opravdu uvědomujeme. Milan Sojka ve své přednášce *Asymetrické informace a jejich důsledky pro metodologii ekonomie* uvádí tyto situace:

„... V tomto postavení se nacházíme mnohdy jako zákazníci v autoservisu, pacienti u lékaře, když potřebujeme koupit nebo opravit jakýkoli složitější elektronický přístroj (ale například i při výchově potomků či ve vztazích mezi manželi) aj. Do obdobného postavení se dostává personalista, má-li přijímat nového zaměstnance nebo manažer usilující o to, aby jeho zaměstnanci využívali co nejlépe pracovní dobu a pracovali kvalitně. Když si firmy

či jednotlivci vypůjčují, vědí mnohem víc o tom, jsou-li schopni půjčku splatit, než ti, kteří jim půjčují. Obdobný problém nalezneme ve vztahu akcionářů a manažerů v akciových společnostech, u pojistitelů a pojištěnců a v mnoha dalších situacích. Asymetrické informace představují, pokud je rozdíl v informovanosti značný, vedle externalit, nedokonalé konkurence a veřejných statků jednu z příčin selhání trhu....“ (Sojka, <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=241>)

Asymetrie informací je předmětem zkoumání řady proslulých ekonomů odnepaměti a jako součást problematiky nejistoty v ekonomické teorii začala hrát odpovídající úlohu počínaje knihou F. H. Knighta *Riziko, nejistota a zisk* z roku 1921 a zejména *Obecnou teorií zaměstnanosti, úroku a peněz* J. M. Keynesa z roku 1936. Také F. von Hayek ve svých dílech *Používání znalostí ve společnosti* (1945) a *Individualism and Economic Order* (1948) zdůraznil časovou a místní podmíněnost informací, i když pojem asymetrické informace nikdy vlastně nepoužil.

Současný pojem asymetrie informací se soustředí zejména na nedokonalost našich informací o současném stavu trhů a na závažné důsledky způsobené různou kvalitou informací „v držení“ jednotlivých subjektů trhu. Asymetrie informací může vyústit až k problémům nazvaným jako nepříznivý výběr a morální hazard, které byly také rozpracovány v pracích zmíněných Nobelistů.

Ekonomický pojem nepříznivý výběr se vysvětluje jako proces vedoucí ke zhoršování kvality produkce prodávané na trhu s výraznou existencí asymetrických informací. Při tomto jevu jsou z trhu vytlačovány kvalitnější statky nebo dochází na základě vlastního rozhodnutí k tomu, že kvalifikovanější zaměstnanci odcházejí a zůstávají pouze méně kvalifikovaní a schopní. Z trhů mizí kvalitní výrobky a zůstávají pouze ty pochybné.

Při situaci zvané morální hazard zneužívají lépe informované subjekty své postavení na úkor hůře informovaných subjektů. Zde záleží hlavně na morálce zúčastněných subjektů. Pojem morální hazard je dnes významně využíván novou institucionální ekonomikou zejména v kontextu tzv. problému zastupování (principal-agent problem), kde je přítomna významná asymetrie informací mezi zastupovaným a zastupujícím (jako příklad může sloužit vztah mezi akcionáři a manažery, mistry a dělníky, politiky a voliči a jinými).

BANQUET SPEECH

Proslov, který pronesl George A. Akerlof za sebe a své kolegy na slavnostní recepci po udělení Nobelovy ceny za ekonomii 10. prosince 2001:

„Moji kolegové a já bychom rádi vyjádřili naši nejhlubší vděčnost za udělení ceny za naše práce věnované asymetrickým informacím.

Asymetrické informace se vyskytují tam, kde kupující a prodávající mají odlišné informace. To existuje od samého prvopočátku obchodu.

V tomto století jsme opatrní při kupování použitého automobilu. V minulém století by to byla koupě koně.

Zde jsou některé ze lstí užívané obchodníky s koňmi.

Privést na trh smutnou starou kobytku. Položit jí na krk živého úhoře. Kobytku bude skotačivá.

Privést do ringu statného nervózního hřebce. Dát mu vědro piva. Hřebec se zklidní.

A to jsou ty triky. Na jedné straně trhu jsou podvodníci. Druhá strana se těmto podvodníkům vyhýbá. V krajním případě trh úplně zkolabuje.

A dobří mohou neuspět stejně jako ti špatní.

Stejně tak je pro osoby vyššího věku těžké zřídit si zdravotní pojištění, protože se předpokládá, že ti, kteří jsou ochotni platit tak vysoké pojistné, jsou nemocní. A stejně tak je obtížné pro mladé lidi získat úvěr, aby mohli sledovat své životní cíle, protože pravda bude smíšená s nepravdou.

A to je to, o čem je trh – jak rozlišit to dobré od zlého.

Při zkoumání takových problémů ekonomové porozuměli tomu, co potřebuje trh, aby mohl dobře pracovat. Rozumíme klíčovému dílku skládačky, proč jsou některé země chudé, zatímco ostatní bohaté. A můžeme pracovat na léčbě chudoby, která způsobuje hlad, nemoci a životy strávené více v bídě než seberealizací jako většina planety.

V době vzniku našich studií, výzkum asymetrických informací byl další položkou na programu ekonomických profesí. Je to úspěch celé vědecké obce, kde se jeden učil od druhého a pak to předával dál. V tomto duchu přijímáme ocenění, které jste nám předali.

Pozvolna, krok za krokem, ženy a muži s nápady a myšlenkami napříč stoletími a napříč kontinenty našli v přírodě klíč k většímu pochopení nás samotných a božích výtvorů.

Pokračujme dále v tomto úsilí.“

(http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2001/akerlof-speech.html)

Použitá literatura

[1] Vysoká škola ekonomická v Praze: George A. Akerlof – biografie; Posl. úpravy 15.10.2003 [cit. 2007-03-20].

URL: http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Akerlof/akerlof_biografie.asp

[2] Vysoká škola ekonomická v Praze: Joseph E. Stiglitz – biografie; Posl. úpravy 15.10.2003 [cit. 2007-03-20]. URL: http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Stiglitz/stiglitz_biografie.asp

[3] Vysoká škola ekonomická v Praze: Michael A. Spence – biografie; Posl. úpravy 15.10.2003 [cit. 2007-03-20].

URL: http://ciks.vse.cz/Edice/nobel/Spence/spence_biografie.asp

[4] Miroslav Zajíček: Vím, že nic nevím; Posl. úpravy 15.10.2001 [cit. 2007-03-22]. URL: www.libinst.cz/clanky.php?id=360-27k

[5] Milan Sojka: Asymetrické informace a jejich důsledky pro metodologii ekonomie; Posl. úpravy 21.3.2002 [cit. 2007-03-23].

URL: <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=241>

[6] George A. Akerlof: Banquet Speech; [cit. 2007-03-25].

URL: http://nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2001/akerlof-speech.html

[7] Žák M. a kol.: Velká ekonomická encyklopedie. Praha, Linde 1999

26. 3. 2007

Lenka Nováková

3. ročník, K04536